

Гембаль Наталія Миколаївна
Студент 3-го курсу ННІ № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сокиран Ф.М.**
професор кафедри криміналістики та
судової медицини, к ю. н., доцент

ПСИХОЛОГІЧНІ І ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОПИТУ

В Україні, як і в кожній країні, відбуваються соціально-економічні перетворення, які характеризуються як позитивними, так і негативними наслідками. Аналізуючи негативні наслідки сильне занепокоєння викликає те, що рівень злочинності та ступінь криміналізації різних сфер суспільного життя все більше удосконалюються. Тому, підвищення ефективності протидії злочинності органами правопорядку передбачає необхідність формування науково-обґрунтованих криміналістичних рекомендацій та удосконалення організації і тактики проведення слідчих (розшукових) та судових дій. Важливу роль у системі слідчих (розшукових) та судових дій відіграє допит. Перешкодами на шляху отримання об'єктивних показань під час проведення допиту є виникнення конфліктних ситуацій та повідомлення неправдивої інформації. У зв'язку з цим, вагомим значення набуває вдосконалення тактики допиту та дослідження механізму встановлення психологічного контакту з допитуваною особою з метою отримання правдивих показань.

Допит – це складний етап отримання доказів у кримінальному провадженні, проте являється найбільш поширеним слідчо (розшуковою) дією. Ні для кого не секрет, що результати, після його проведення, залежать від майстерності слідчого ефективно спілкуватися з допитуваним. [1, с. 26]

Спілкування під час проведення допиту є безпосереднім і відбувається у функціонально-рольовій формі. При підготовці до допиту слідчий повинен не тільки правильно продумувати його план, але й визначати, які саме психологічні знання повинен застосовувати щоб в результаті отримати максимально ефективний результат. Проте, як ми знаємо, для вирішення слідчим поставлених завдань потребує не лише бездоганного знання норм права та особливостей їх практичної реалізації, але й змушує застосувати положень інших наук, зокрема психології.

Особливе місце серед засобів оптимізації допиту належить тактичним прийомам, заснованим на даних психології. При проведенні допиту застосовуються такі види тактичних прийомів, заснованих на даних психології, як прийоми подолання конфліктних ситуацій та актуалізації ідеальних слідів злочину. Термін «конфлікт» походить від латинського слова, що в перекладі означає зіткнення. У психології під конфліктом розуміють суперечність, яку важко розв'язати і яка пов'язана з гострими емоційними переживаннями. [2, с.157]

Науковці виділяють дві фази розвитку конфліктів: конструктивну і деструктивну. Деструктивна фаза конфлікту розпочинається тоді, коли негативні емоції від невдоволеності один одним, способами вирішити проблеми, результатами спільної діяльності перевищують критичну межу. Конструктивна фаза характеризується невдоволеністю собою, опонентом, бесідою, спільною діяльністю. Це проявляється у підвищеному емоційному тоні розмови, відведенні погляду, ігноруванні реакції партнера. При цьому учасники спілкування контролюють себе та не порушують ustalених правил. [3, с.408]

Другим видом тактичних прийомів, які засновані на психології, є актуалізація ідеальних слідів злочину. Прийоми актуалізації ідеальних слідів злочину багато хто плутає з асоціаціями, але асоціації не можуть розглядатися як тактичні прийоми, а виступають як результат ефективного їх застосування. Такий висновок впливає після аналізу зміст поняття асоціації. Асоціація – поняття, яке виникає при згадуванні іншого. Асоціація в психології – суб'єктивний образ об'єктивного зв'язку між предметами і явищами, фізіологічною основою якого виступає тимчасовий нервовий зв'язок. Тому, можна сказати, що тактичні прийоми допиту можуть застосовуватися лише з метою збудження асоціацій, а не як асоціації самі по собі. [4, с. 512]

Тактичні прийоми актуалізації ідеальних слідів злочину поділяють на декілька видів, а саме: ті, що спрямовані на пошук в пам'яті людини забутого; виявлення і виправлення добросовісної помилки у показаннях; викриття неправдивих показань. До прийомів пошук в пам'яті забутого науковці відносять прийоми суміжності, схожості, контрастності, дизасоціації, тобто роз'єднання зв'язків, що утворилися при сприйнятті, перифрази, пред'явлення шкали кольорів, малюнків, моделей. Прийомами, націленими на виявлення і виправлення добросовісної помилки у показаннях, вважають формулювання запитань у хронологічній, логічній послідовності; допит про яку-небудь обставину в різній хронологічній послідовності. [4, с 513]

З наведеного переліку прийомів допиту можна сказати, що одні й ті ж тактичні прийоми можуть застосовуватися з різною метою. Як приклад, прийоми постановки деталізуючих, нагадуючих, доповнюючих і уточнюючих запитань можуть бути націлені не лише на виявлення і виправлення добросовісної помилки у показаннях, але й на викриття брехні, прийоми допиту на місці події – як на викриття брехні, так і на пошук в пам'яті забутого.

Отже, у досудовому розслідуванні одне з головних місць посідає допит. Проте його значення в забезпеченні результативності визначається, в першу чергу, не кількісними показниками, а вмінням тактовно, грамотно, а також і з дотриманням законності побудувати та провести допит.

Зважаючи на актуальність означеної теми, підкреслюю, що вона ще недостатньо досліджена. Про її значущість і важливість свідчить те, що чимало помилок, недоліків, у тому числі і правопорушень допускається у процесі досудового слідства. Тому, впливає висновок, що сучасним завданням науки криміналістики є необхідність формування науково-обґрунтованих криміналістичних рекомендацій та удосконалення організації і тактики проведення слідчих (розшукових) та судових дій, а також постійного удосконалення програм підготовки майбутніх слідчих у вищих навчальних закладах, впровадження в навчально-виховний процес новітніх психолого-педагогічних та нових спеціальних курсів, спрямованих на удосконалення підготовки формування у майбутніх фахівців.

Перспективи дослідження даної проблеми вбачаю у детальнішому аналізі психологічної складової проведення допиту, розкритті психології допитуваного, а також у розробці та вдосконаленні психологічних методів взаємодії слідчого і допитуваного, висвітленні проблеми збереження психологічного здоров'я слідчих, попередження їх професійної деформації.

Список використаних джерел:

1. Бишевец О. В. Тактико-психологічні засади проведення допитів // Часопис Академії адвокатури України. - 2015. - Т. 8, № 2. - С. 25-29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2015_8_2_4
2. Коновалова В.Е. Допрос: тактика и психология / Виолетта Коновалова. – Харьков: Консум, 1999. – 157 с.
3. Процюк О.М. Застосування методів психологічного впливу під час допиту неповнолітніх // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. - 2013. - Вип. 1. - С. 402-412. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvlduvs_2013_1_47.pdf
4. Ряшко О.В. Психологічні особливості допиту підозрюваного під час досудового слідства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. -2010.- Вип. 1.- С 511-518.- Режим доступу: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/01_2010/rovcds.pdf